

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

- Tjugo år. En märkespunkt i Fredrika-Bremer-Förbundets tillvaro.
EBBA RAMSAY: Florence Nightingale. Ett femtioårsminne. I.
AGDA MONTELIUS: Ett politiskt världsförbunds bildande.
Kvinnan och smålandtbruket.
Litteratur: L. W., Anna Maria Lenngren af Sigrid Leijonhufvud. — A. G.,
Kvinnans rättsliga ställning af Georg Stjernstedt.
J. E. Bergwall †.
Från Finland: Den kvinliga rösträttsrörelsen. Meddeladt af L. A. och
Alexandra Gripenberg.
Föreningsmeddelanden: F. B. F:s 20-årsmöte. — En skrivelse till Kungl.
Generalpoststyrelsen. — Kvinnan i statens tjänst. — Kvinliga konto-
ristföreningen. — Centralförbundet för socialt arbete.

Hufvudvärk.

Vid många fall af nervös hufvudvärk medför fuktandet af hufvudet med Fil. Dr. P. Håkansson's Salubrin och inandning af Salubrin lindring.

Ofta uppträder hufvudvärk såsom en följd af att vara kall om fötterna eller samtidigt därmed. På grund af Salubrins gynsamma inverkan på hudsystemet plägar fötternas fuktande med Salubrin kvällar och morgnar göra god verkan. Då hufvudvärk uppträder i förening med trög afföring, har i en del fall åstadkommits förbättring medelst lavemang med starkt utspädd Salubrin (1 tesked Salubrin blandadt med ett halft eller helt dricksglas vatten). Tydliggen bör man icke uraktlåta att anlita läkares råd, allra hälst som hufvudvärk han härleda sig från många olika anledningar. Salubrin tillhandahålles i Parfym-, Speceri- och Färgaffärer. I parti hos *Geijer & Co, Stockholm.*

✠✠✠✠✠✠✠✠✠✠

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att från 1901 tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättiksprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken's etikett och spädningstabell.

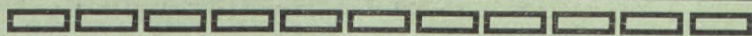
OBS.! Flaskans form och etiketten.

Pels-Boor Pelsmössor Kuffar

Lämpliga julpresenter.

A.-B. Nordiska Kompaniet,
Stureplan & Regeringsgatan.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.

Textilafdelning, Thyra Grafström.

Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden-, kläde-, lärft- och yllestramalj, passande för Dukar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m m. Mönster uthyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Obs.! Ändrad adress: Regeringsgatan 5.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny **placering** af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarna blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Nya Hushållsskolan

(för bildade flickor). Grundad 1881. — Föreläsningarna: Fröken H. Cronius.
Vestra Trädgårdsgatan 19. — OBS! Särskild matsal för fruntimmer.

Nya Hushållsskolans Matsalar

JULKÄRFVEN 1904

utgifven af **Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition**

är nu färdigtryckt och meddelas här nedan en förteckning öfver innehållet:

Titelplansch i akvarell af *Jenny-Nyström-Stoopenaal*.

Stjärnan i Österland. Julbeträktelse af Pastor *Kr. Sahlin*.

En julafon i Luthers hem. För Julkärven af *A. C.* Med helsidespl.

Julsång af *Ester Edquist*, med färgillustration.

Den heliga natten. Berättelse af *A—i—e*, m. 3 illustr. af *Emil Åberg*.

Hör! Generalen talar så: — — — Färgtrycksplansch med text af *Ester Edquist*.

Ute på ängen. Helsidesplansch af *Jenny-Nyström-Stoopenaal*, med text af *Märta Lagerfelt*.

Bharosi. Teckn. från missionsfältet af *Elisabet v. Wolcker*. M. 3 illustr.

De fyra årstiderna, teckn. i helsidesakvarell af *Anne Ch. Sjöberg*, med text af *M. L.*

Välkommen, du signade juletid! Ord och musik af *C. G. L.* Med färgillustration af *A. C. S—g.*

Lyckan. Berättelse af *Ingrid*, med 3 teckningar af *Einar Torsslow* och 2 färgillustrationer.

Julkärfvens pris är 15 öre pr ex., men vid rekvisition af minst 10 ex. lämnas tidningen för ett nedsatt pris af 12 öre samt hvar 11:te ex. gratis. Tages 100 ex. och däröfver på en hand, nedsättes priset till 10 öre pr ex., men då lämnas inga friexemplar. Då mindre än 10 ex. rekvireras, bör alltid afgiften, 15 öre pr ex., åtfölja beställningen.

Våra vänner ombedjas vördsamt verka för Julkärvens spridning. Hela nettovinsten tillfaller inre och yttre mission. Rekvirera snarast från **Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition, Stockholm 3.**

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfter
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga **Väfnader**
ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Sinnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrslar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.
Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Tjugo år.

En märkespunkt i Fredrika-Bremer-Förbundets tillvaro.

Den 3 december 1884 hade Fredrika-Bremer-Förbundet sitt konstituerande sammanträde. Det är således i dessa dagar jämt tvänne decennier Förbundet existerat. Tjugo år! Kan vårt samfund med de fyllda tjugo åren säga sig hunnit den mot mogenhetsåldern svarande utvecklingen? Vi tro oss ha rätt att jakande besvara denna fråga. Förbundet har den första ungdomen bakom sig och det har erhållit den stadga, som endast vinnes genom årens erfarenhet.

Det är på en lång, ofta mödosam och af hinder och stötestenar afbruten väg vi ha att se tillbaka. Men det ligger också mycken sol, mycken glädje öfver denna väg, och framför allt är det genom att mäta den lyckligt tillryggalagda sträckan vi hämta mod och förtröstan att fullfölja den bana, som ännu ligger framför oss.

När fru Adlersparre för tjugo år sedan gjorde upp planen för Fredrika-Bremer-Förbundets stiftande och i samråd med den tidens på det sociala området mest intresserade och framstående män och kvinnor lyckades genomföra den, var det hela någonting nytt och oförsökt. Själaf hade stiftarinnan den för alla verkliga reformatorer utmärkande förtröstansfulla och fasta tron på framgången af sin sak. Konsten att elda och entusiasmera förstod hon äfven som få, men ändock torde man i allmänhet ej anat styrkan och bärkraften af den idé, på hvilken fru Adlersparres verk var baserad. Nu har den dock bestått profvet, detta bevisas bäst däraf, att idén varit mäktig bära upp sig själf äfven sedan ledarinnan och andra af dess stödjande krafter ryckts bort, ja, att den icke sviktat äfven i tider af en reaktionär strömning, riktad just mot de grundsanningar Förbundet skrifvit på sin fana.

Det är på de tjugo åren vi nu kunna hänvisa de utomstående, då det gäller att afge prof på lifskraften i vår sak. Ett enskildt företag af Fredrika-Bremer-Förbundets natur, byggdt på

ett rörelsekapital af ideella, icke reella valutor, torde icke höra till det vanliga. Men ovanlig har också det oegennyttiga intresse och den offervillighet varit, som kommit Förbundet till del af de många, som ägnat sina krafter åt dess tjänst och skänkt det sin sympati och sitt stöd.

I ett annat sammanhang skola vi längre fram få tillfälle kasta en återblick på Fredrika-Bremer-Förbundets arbete under de gångna tvänne tiotalen. Förteckningen kommer att blifva lång. Visserligen har detta arbete, liksom allt mänskligt, varit behäftadt med fel och misstag, men vi ha äfven sett många af våra sträfvan den krönta med framgång. I sin helhet har resultatet varit sådant, att det kan kallas godt, och att hvad som redan vunnits är en borgen för en fortgående utveckling, är något hvarpå ingen af Förbundets verkliga vänner tviflar.

* * *

Det är också utvecklingsfrågan som Förbundets styrelse närmast haft i tankarna, då ett högtidlighållande af de 20 åren kommit på tal. Styrelsen har ansett tillfället som en af dessa märkesstenar, vid hvilka man gärna stannar ett ögonblick, och att det erbjuder en lämplig anledning att samla Förbundets vänner från spridda delar af vårt land, icke till fest, utan till allvarlig rådplägning och dryftande af för Sveriges kvinnor gemensamma viktiga frågor. Den inbjudning, som styrelsen i dagarna utfärdat till alla Förbundets ombud, och genom dem till sina i landsorten bosatta medlemmar, till ett möte i Stockholm den 12—14 nästkommande januari, skall, hoppas vi, hörsammas af många. Programmet för detta 20-årsmöte, om vi så få kalla det, skall senare meddelas, så mycket kan dock redan därom sägas, att dess hufvudpunkter skola riktas på spørsmålet om en genom samarbete utvidgad och fördjupad förbundsverksamhet.

Att »med den sanna frigörelsen bekämpa den falska» är, säger fru Adlersparre i ett af sina första meddelanden om Förbundet, den höga uppgift, som Fredrika Bremer gifvit oss i arf. Ännu står kampen mellan det falska och det sanna, och skall väl göra det i alla tider. Att söka bana väg för det sistnämnda har städse varit målet för Fredrika-Bremer-Förbundets sträfvan och skall allt framgent förblifva det.

Florence Nightingale.

Ett femtioårsminne.

»Saint Filomena» — så benämnes den märkliga kvinna, som skall utgöra föremålet för följande biografiska utkast, af den store skalden Longfellow, i den dikt däri han sjunger hennes lof. Det var vid slutet af Krimkriget, då Florence Nightingales namn ej blott genljöd i hela England utan flög öfver större delen af den civiliserade världen, han en dag i den heliga Franciscus af Assisi kapell i domen i Pisa kom att stanna inför en tafla af någon gammal italiensk mästare. Den framställde den heliga Filomena, det helgon som medeltidens katolska kyrka gjort till de sjukas, men framför allt till de på stridsfältet sårades, beskyddarinna. Åtföljd att tvänne strålande väsenden — låtom oss kalla dem den himmelska kärleken och förbarmandet — nedstiger den heliga Filomena från höjden. Framför henne på marken ser man en myckenhet sjuka, sårade och stympade människor, hvilka nu af henne vänta helbrägdagörelse, lif och hälsa och midt under kvalen sända längtande blickar emot undergörerskan. Med snabb poetisk instinkt såg Longfellow häri en typ af kvinnan sådan världen för första gången genom Florence Nightingale lärde känna henne, nämligen såsom den vetenskapligt utbildade, hardt när undergörande sjuksköterskan, så mycket mer som de emblem mästaren satt i helgonets hand — en lans, en lilja och en segerpalm — symboliserade: de krigets fador, inför hvilka kvinnan såsom sådan icke får rygga tillbaka, den hjärtats renhet, som på samma gång utgör hennes viktigaste personliga egenskap och hennes värn och till sist den själskraft som låter henne segrande genomgå de svåraste prof. Och så föddes Longfellows dikt, skaldens tribut af beundran och erkänsla för kvinnans insats i kampen mot mänsklighetens fiender, sjukdom och död.

Att Florence Nightingale i alla afseenden förtjänat denna hyllning skall, hoppas jag, det följande utvisa. Hvad jag har att säga är visserligen intet nytt, de viktigaste detaljerna i hennes lif äro ju kända af hela världen, men nu då 50 år förflutit sedan den historiskt blifna oktoberdag, då hon anträdde sin minnesrika färd till Scutari för att bistå sina lidande bröder, må det vara mig tillåtet att återkalla i minnet några drag ur hennes historia.

Florence Nightingale föddes under föräldrarnas vistelse i Italien år 1821 och uppkallades efter sin födelsestad det sköna Florens. Hennes fader var en förmögen godsägare från Hampshire vid namn Peter Shore, herre till det vackra godset Embly Park i samma grefskap, men antog, då han gifte sig med brorsdottern och enda arftagerskan till Peter Nightingale af Lea Hurst i Derbyshire, sin hustrus namn. Han blef fader till tvänne döttrar, af hvilka Florence var den yngsta.

Hennes lyckliga barndom förflöt på Lea Hurst, härligt beläget vid Derwentfloden emellan Cromford och Matlock i en af de naturskönaste trakterna i hela England, hvilken på senare år blifvit på ett så mästerligt sätt skildrad af den kände författaren Hall Caine. Ända från Krimkrigets dagar, då Florence Nightingale med ens blef en af den engelska nationens »heroines of real life», är namnet Lea Hurst ett af dessa »household words», som skall lefva i engelska hjärtan och minnen lika länge som hjältemod och själförsakelse räknas till de stora dygderna. Allt som rör Florence Nightingale är nämligen i England ännu i dag, efter femtio års förlopp, kringstråladt af en aldeles särskild glans, och det ställe, där hon tillbragte sina tidigare år och sedermera lefvat och åldrats, förekommer hennes landsmän som en helgad plats.

Själftva Lea Hursts hufvudbyggning är uppförd i Tudorstil och har på framsidan en tung portal, till hvilken en hög stentrappa leder upp. Den står högt uppe på en platå, ifrån hvilken man har en den skönaste utsikt öfver floden, bergen och de djupa, grönskande dalarne mellan dessa. Närmast själfva huset, som är mer än till hälften öfvervuxet af murgröna, ligger trädgården, och omkring densamma åter en vidsträckt naturlig park.

Florence och hennes syster erhöllo en mycket vårdad uppfostran. Deras fader var en man långt före sin tid, hvilken icke tvekade låta döttrarna tillegna sig kunskaper i många ämnen, hvilka den tiden voro för kvinnor föga vanliga. Deras vetenskapliga undervisning blef således grundlig och studiet af matematik, klassiska och lefvande språk samt litteraturhistoria upptog deras första ungdomsår. Den unga Florence var i synnerhet intelligent och hennes af naturen goda fattningsgåfvor utvecklades ännu mera genom de omfattande studierna.

Men allt ifrån den tidigaste barndomen ådagalade den lilla flickan, jämte sin rika intelligens, en utpräglad medkänsla för allt som lider; var någon medlem af familjen sjuk, slösade hon på

densamma de ömmaste omsorgser, och när hon blef så pass stor att hon kunde rida på Peggy, en liten grå ponny, fick hon ofta följa med församlingens gamle kyrkoherde för att i hans sällskap besöka de fattiga i deras egna hem. Så småningom utvecklade sig hos henne denna intensiva kärlek till alla lidande varelser, som blef hennes lifs passion.

Äfven djur voro föremål för det varmhjärtade barnets ömbet; man berättar, att såväl småfåglarna som de annars så skygga ekorrarna utan fruktan närmade sig henne, då hon lockade på dem. Florence Nightingales allra första patient var också en vallhund vid namn Cap, hvars ben blifvit så illa skadadt att herden, hans husbonde, till Florence sorg, ville låta döda honom. Emellertid fick den bekymrade lilla flickan af den gamle kyrkoherden undervisning i sättet att anlägga heta omslag, själf gjorde hon upp eld i herdens koja, ref en gammal flanellkjol, som hängde till torkning på ett streck, i bitar och lade sin första varma kompress på hundens ben. Därmed höll hon ihärdigt på tills svullnaden lagt sig och djurets lif var räddadt.

Liksom alla unga engelskor af hennes stånd blef Florence Nightingale, sedan hon vuxit ur barnaåren, införd i stora världen och presenterad vid hofvet. Men redan under sin första London-säsöng tycktes hon själf vara fullt medveten om sin uppgift och hade börjat sträfva mot sitt mål. Hon använde så mycket som möjligt af sin tid till det som uteslutande intresserade henne: besök i sjukhus, fattighus och andra offentliga och filantropiska inrättningar, och redan nu visade hon ett utprägladt intresse för militär-sjukhusen. Den unga flickan kom vid dessa besök underfund med huru illa det i England stod till i sjukhus och andra vårdanstalter och, ifrig att samla erfarenheter, utsträckte hon sina undersökningar äfven till Skottland och Irland.

Florence Nightingales familj gynnade i början icke hennes utpräglade filantropiska intressen, och det var kanske för att distrahera dottern och komma henne att glömma sin vurm som mr Nightingale begaf sig ut på resor med sin familj. Var detta händelsen så misslyckades planen fullständigt. Hvert hon kom besökte Florence jämte museer och kyrkor, palats och andra historiska minnesmärken, äfven sjukhus, fängelser och hospital, och då familjen gjorde den europeiska turen så grundlig som möjligt och efter hvarandra genomreste Schweiz, Italien, Tyskland, Frankrike, Grekland och Turkiet erbjödös de rikaste tillfällen att göra både

iakttagelser och jämförelser. Slutligen begaf man sig äfven till Egypten, besökte Alexandria och for uppför Nilen så långt som till katarakterna. Vid ett uppehåll på sistnämnda plats vårdade den unga engelska damen sjuka araber i de kringliggande byarna, och under hela denna långa resa studerade hon därjämte flitigt sina älsklingsämnen, fysiologi och hälsolära.

Sedan Florence Nightingale sett allt hvad hon ville se och dessutom förvärfvat sig ofvannämnda teoretiska kunskaper, började hon längta efter att få taga det nästa steget: inhemtandet af den praktiska öfningen som sjuksköterska. År 1851 gick hennes önskan i fullbordan. Familjen hade rest till London för att roa sig och bese den stora expositionen, men för Florence hade det mondäna lifvet inga lockelser. Hon begaf sig till den protestantiska diakonissanstalten Kaiserwerth vid Rhen för att under ledning af de systrar, hvilka där af pastor och fru Fliedner utbildades till sjuksköterskor, själf lägga hand vid de sjukas vård. Att detta väckte uppseende inom hennes umgängeskrets, är lätt att föreställa sig, ty man hade ännu icke hunnit vänja sig vid tanken att en bildad dam företog sig något liknande. Likgiltig för kritiken fortsatte emellertid miss Nightingale lugnt att sträfva mot det mål hon föresatt sig.

I Kaiserwerth tyckes hon hafva befunnit sig i sitt rätta element, ty den anda, som härskade där, och den hängifvenhet för en stor sak, hon såg rundt omkring sig, motsvarade fullkomligt det hon kände inom sig själf. Det finnes ett bref ifrån henne förvaradt i Brittish Museum, hvori hon i de varmaste ordalag talar om lifvet på den stora anstalten, där hon gått som elev och själf fullgjort de gröfsta sysslor, och det vittnesbörd hon däri afgifver om sjukvården på denna den första af alla diakonissanstalter måste glädja alla, som älska diakonissaken. »Aldrig», skriver hon härom, »har jag någonstädes mött en hängifven själförsakelse som där. Försummelse förekom absolut icke, och detta var så mycket anmärkningsvärdare som många af diakonissorna voro enkla bondflickor och endast ett litet fåtal bildade kvinnor. Maten var också af tarfligaste slag. Intet kaffe utom kornkaffe — ingen lyx utom renlighet.»

Pastor Fliedner — den sedermera i Tyskland och andra protestantiska länder så rikt uppblomstrande diakonissakens fader — vittnade å sin sida om Florence Nightingales stora begåfning för det kall hon valt till sitt och kallar henne den af naturen rikast.

lottade af alla de elever — och han räknade dem i tusental — som under hans tid utgått från Kaiserwerth.

Ehuru själf en god protestant ville Florence Nightingale i sjukvården gärna se alla de olika trosbekännelserna enade. Hon besökte därför på hemresan St: Vincent de Paul-systrarna i Paris och berömmar i sina bref äfven deras nit om sina sjuka.

Vid hemkomsten erhöll miss Nightingale sin familjs fulla tillstånd att ägna sig åt sjukvård. Förhållandena vid sjukhusen i England voro emellertid ännu sådana att bildade kvinnor omöjligt där kunde arbeta. Hon öfvertog därför ett litet privat sjukhem för fattiga lärarinnor i London. Det låg i Harley street, Bloomsbury, och mottog patienter från hela Storbrittanien. Miss Nightingale förestod detsamma i tre år och arbetade där stilla och oafbrutet natt såväl som dag, till dess hennes hälsa, som aldrig varit stark, hotade att alldeles gifva vika, och hon måste återvända till sitt hem för att hvila ut. Hennes krafter voro nu, särskildt tillfölje af ansträngningarna vid en koleraepidemi, som under sensommaren rasat i London, mycket nedsatta.

En person, som såg Florence Nightingale vid denna tid, beskriifver henne som behaglig såväl till sätt som till utseende, lång och smärt, mycket lugn och mycket tyst. Till en början förekommo hennes anletsdrag kalla och stela, men då hon började tala lifvades dessa och hennes mörka ögon lyste med en underbar glans.

* * *

Florence Nightingale hade knappt hunnit hem till Lea Hurst förr än Krimkriget utbröt. Det kom som en stor öfverraskning för hela England. Den militära sjukvårdsadministrationen tappade redan från början koncepterna, arméns intendentur var usel och, efter hvad man bl. a. erfar af prins Alberts dagboksanteckningar, voro de lidanden som soldaterna måste genomgå förfärliga. De tjänstgjorde ofta trettiosex timmar å rad utan ett mål mat, och den enda föda som bestods dem var, enligt samma uppgift, rått fläsk som beströddes med socker. Det fanns nämligen intet bränsle, och segrarne vid Alma höllo på att förgås af hunger och köld. Sir Robert Peel skref själf ett bref till »Times», i hvilket han skildrade den engelska härens lidande i de mörkaste färger.

Hvad tillståndet i ambulanserna bland de sjuka och sårade beträffar, var det sådant att det trotsar all beskrifning. Folket

förgicks också massvis i följd af de militära myndigheternas oduglighet och upprörande likgiltighet för dess bästa. De sanitära förhållandena vid militärsjukhusen på Krim voro så usla, att dessa för soldaterna blefvo långt ödesdigrare än själftva slagfälten. En af »Times» korrespondenter skref därom: »Icke den minsta uppmärksamhet ägnas hvarken åt renlighet eller anständighet. Stanken både inom och utom byggnaderna är förfärande och den förskämda luft, som utströmmar från dem, förpestar hela den omgifvande trakten. De sårade dö utan att minsta försök blifvit gjordt för att rädda dem, de sjuka vårdas af de sjuka, de döende bispringas af andra döende. Förråd af föda, kläder och läkemedel finnas i Varna på andra sidan om det stormiga Svarta hafvet, under det att de, för hvilka de äro afsedda, föras öfver till Scutari. Patienterna ligga på golfvet eller på träbritsar och på månader har det icke varit tal om att byta linne på de sjuka».

Som bevis på den okunnighet om hygienens lagar som var rådande hos det högre befälet berättar en annan korrespondent, huru man låtit tömma en kolerasal och utan någon föregående desinficiering användt den till förrådsrum för filter och linne.

Det viktigaste af allt var dock frågan om själftva sjukvården. Tvänne framstående kvinnor lady Herbert, krigsministerns hustru, samt lady Mary Forrester hade kommit på den tanken att sända ut frivilliga sjuksköterskor till Scutari, men man hade icke klart för sig huru dessa vid sin ankomst skulle kunna göra sig gällande gent emot de militära myndigheterna eller om de skulle kunna åstadkomma någon förbättring i förhållandena. Det fanns nämligen vid denna tidpunkt i England hvarken sjukvård eller sjuksköterskor i egentlig mening.

Lord Herbert insåg genast, att allt berodde på den person som utsågs till ledarinna af företaget.

Miss Nightingale hade knappast hunnit hämta sig efter det ansträngande arbetet i London, förr än planen att utsända frivilliga sjuksköterskor offentliggjordes. Hon skref genast till lord Herbert, som hon personligen kände, och erbjöd honom sitt bistånd. Brevet gick på vägen om ett annat till henne från lord Herbert, och då detta numera i England anses för ett historiskt aktstycke, meddela vi det här.

»Jag känner blott en enda person», skref Englands krigsminister till miss Nightingale på Lea Hurst, »som vore i stånd att ordna och leda denna viktiga expedition, och redan mer än

en gång har jag varit i begrepp att be er åtaga er denna uppgift. Att utvälja de sköterskor, som skola vara er följaktiga, blir först och främst ingen lätt sak, hvarken med afseende å deras sociala ställning eller deras duglighet, men detta vet ingen bättre än ni själf. Det blir ej heller lätt att finna kvinnor lämpliga för en uppgift, som fordrar såväl förmåga och kunskaper som mod och god vilja, samt att sedermera ordna deras verksamhet så, att de kunna arbeta metodiskt och verka i godt samförstånd med de militära myndigheterna. Det är därför af yttersta vikt, att det hela ledes af en erfaren person i besittning af verklig administrativ förmåga. I följd af edra kunskaper och eder sociala ställning, äger ni förutsättningar att lyckas såsom ingen annan. Kan och vill ni resa till Scutari och åtaga er hela ansvaret för sjukvården? Jag skall i så fall gifva eder oinskränkt myndighet öfver både sjukvården och sjuksköterskor samt fullmakt att af regeringen begära allt hvad ni anser eder behöfva i och för verksamheten till de sjukas gagn.»

Florence Nightingale var genast färdig att afresa. Den uppgift hvarpå hon i hela sitt lif förberedt sig, låg nu framför henne.

Bland de frivilliga sjuksköterskor, som anmält sig, utvalde hon trettioåtta, af hvilka tio voro katolska barmhärtighetsstrar, sex protestantiska systrar af det i England så väl bekanta, än i dag existerande St: John's Sisterhood, samt tjugotvå bildade engelska damer ur privata hem. Miss Nightingale åtföljdes dessutom af mr Bracebridge, en präst i den engelska statskyrkan, samt af dennes fru.

Den lilla skaran lämnade England den 21 oktober 1854 och landade samma dag i Boulogne, där den af fiskarhustrurna, hvilka nästan alla själfva hade någon nära anhörig i kriget, mottogs med en formlig ovation. Stadens hotellvärdar nekade att taga betalt för både vivre och nattlogis och fiskarhustrurna buro för intet de resande sjuksköterskornas effekter ned till bangården. Det var vid deras kraftiga »*Vivent les soeurs*!» som fåget satte sig i rörelse. I en fransk tidning läste man med anledning häraf en så lydande notis:

»Miss Nightingale äger allt som kan göra lifvet angenämt och behagligt — hon är ung, vacker, rik och förnäm, men har likväl af egen fri vilja valt ett lif af själförsakelse och mödor.»

Florence Nightingale var ännu vid denna tidpunkt så fullkomligt okänd i sitt fädernesland, att »Times» för den 30 oktober

införde ett bref med öfverskrift: »Hvem är miss Nightingale?» och undertecknad af »En som känner henne».

»Yngre generationer», så skrifver en af miss Nightingales beundrande vänner, »kunna knappast göra sig ett begrepp om styrkan i den våg af hänförelse, som gick öfver England, då det blef allmänt bekant att en verklig lady» — alltid ett stort ord i detta land — »hade lämnat sitt angenäma hemlif och rest ut i spetsen för en skara frivilliga medhjälparinnor för att söka lindra de sårade soldaternas lidanden». Det var en filantropisk handling, som med ens gjorde hennes namn ryktbart och ett föremål för hela folkets djupaste aktning och beundran.

Så fördomsfulla voro dock människorna, då det gällde den bildade kvinnan som sjuksköterska, att det från flere håll höjdes ogillande röster mot en såk så fullkomligt stick i stäf emot seder och bruk, och det uttalades tvifvel att det vågade försöket skulle lyckas. »Men lyckas det», skrifver en insändare i en af de stora tidningarna, »blir det till miss Nightingales stora heder, ty hon skall då ha nedbrutit en mur af fördom och åstadkommit något, hvars verkningar skola spörjas genom tiderna».

Den uppmärksamhet hon väckt både i England och Frankrike, var dock icke i miss Nightingales smak. Hon passerade därför hastigt genom Paris och skyndade vidare till Marseille, där hon med sina följeslagarinnor gick ombord på krigsskeppet »Vectis», hvilket där inväntade dem. Efter en mycket svår öfverfart anlände den lilla skaran den femte november till Konstantinopel, samma dag som den dyrköpta segern vid Inkermann vunnits af de allierade och tillfört de militära sjukhusen ett oerhördt stort antal sårade.

* * *

Sjukhuset i Scutari, som skulle blifva miss Nightingales verksamhetsfält, var en ofantlig kvadratformig byggnad, prydd med ett torn i hvarje hörn och mätande en fjärdedels engelsk mil åt alla sidor. Det stod på Bostorens asiatiska sida alldeles invid stranden, men hundra fot öfver själfva vattenytan. Den sammanlagda längden af korridorerna i detta hus beräknades i miltal, och sårade lågo där på halm så tätt packade, att man endast med yttersta möda kunde komma fram emellan dem. Tyfus och kolerasjuka i hundratal fyllde salarne, och dödligheten var här större än till och med i lägret på Krim, där likväl tre femtedelar

af de engelska soldaterna dogo inom ett år. Ja, dödlighetsprocenten öfverträffade den vid stora pestens härjningar i London under Karl II:s tid. Därtill kom att de sjuka förtärdes af ohyra och anföllos af råttor, emot hvilka de voro alltför svaga att orka försvara sig. Sjukhuset, ursprungligen en turkisk barack, var dessutom allt annat än lämpligt för sitt ändamål. Det var utan både eldstäder och ventilation och så fuktigt, att vattnet rann utför väggarne. Dess stora gårdar voro fulla af smuts och afskräde och ur själfva brunnen, där allt dricksvatten måste tagas, drog man upp kadavret af en häst. Alldeles utanför fönstren hade stora pölar af ruttnande vätskor samlat sig.

Inom sjukhuset var oredan ytterlig, ja, trotsar all beskrifning. Tjänstemännen, hvilka ofta voro berusade, förstodo sig hvarken på organisation eller administration. Linneförrådet var mycket illa försedt, och i köket rådde den fullständigaste villervalla. Från juni månad 1854 till juni 1856 passerade omkring 50,000 sjuka och sårade genom detta lasarett.

Äfven på själfva krigskådeplatsen stod det illa till. Eländet var öfverallt utsägligt, och det nödvändigaste felades alltjämt. Efter slaget vid Alma, sades det, att de allierade lätt nog kunnat intaga Sebastopol, om icke tillståndet inom härarne varit sådant det var. Soldaterna lefde i grafvar fulla af gyttja och vatten och 3,500 sjuka engelsmän lågo i själfva lägret. De ledo brist på allt, ty inga kontrakt om leveranser hade blifvit uppgjorda med turkarne. Under tiden från den första till den tjugonde december fördes 8,000 sårade engelsmän på bårar, som man lånat af fransmännen, från Sebastopol till Balaclava, där de dock blefvo liggande utan någon möjlighet att transportera dem vidare.

För att råda bot på allt detta elände, var det som miss Nightingale var kommen, och med den enkla, af lord Herbert valda titeln »lady in chief», gjorde hon sitt intåg i Scutari.

Sjuksköterskorna emottogos af de militära myndigheterna naturligt nog såsom ett nödvändigt ondt, och det var nätt och jämt, att man tålde deras närvaro. Miss Nightingale måste ifrån första stunden kämpa emot de högre tjänstemännens misstro och de lägres afundsjuka, och det kräfdes, jämte de kunskaper och den erfarenhet hon var i besittning af, äfven hennes fina takt och outtröttliga tålmod för att kunna uträtta något. Äfven läkarnes fördomar måste öfvervinnas, men de försvunno jämförelsevis snart

vid åsynen af den sublima hängifvenhet, på hvilken »Scutaris hjältinnor» gåfvo prof.

Sedan miss Nightingale med sin lilla trupp bosatt sig i det sydöstra tornet, blef hennes första omsorg den att ofördröjligen ordna en tvättinrättning samt ett extra kök, där sjukmat lagades; därifrån utdelades buljong och te dagligen i hundratals liter. Därefter börjades rengöringsarbetet utom och inom hus. Att i detalj följa de modiga kvinnornas kamp mot smuts och oordning skulle föra oss för långt, vare det nog sagdt, att militärhospitalet i Scutari efter ett och ett halft års oafbrutet arbete förvandlades till ett mönstersjukhus, där dödsprocenten var lägre än den i England under fredstid.

För att anskaffa det nödvändigaste åt de sjuka och sårade, hvilket den militära administrationen hvarken tycktes ha förmåga eller lust till, vädjade sjuksköterskorna till allmänheten i England. Stora penningssummor såväl som föremål in natura inflöto genast. Under insamlingens första vecka tog »Times» ensam in femton tusen pund. Anförda af drottning Victoria och hennes döttrar arbetade Englands kvinnor oafslåtligen på förfärdigandet af klädespersedlar och nödvändighetsartiklar för sjukhusen i östern. Prins Albert lät för sin del utsända en hel skeppslast ytterrockar åt officerarna och tobak åt soldaterna. Öfver 500,000 francs i reda penningar gingo genom sjuksköterskornas händer för att förvandlas till mat och annat till de sjukas lindrande och komfort. Slutligen måste miss Nightingale genom tidningarna bedja allmänheten sluta upp med insändandet af gåfvor.

Hennes person beskrifves af en besökande, som vid denna tid i Scutari såg miss Nightingale i full verksamhet, på följande sätt:

»Hennes utseende svarar mot hennes ålder, några och trettio år, sättet är vinnande, och ehuru hon icke kan göra anspråk på skönhet, glömmes man icke lätt hennes ansikte. Hon har stor själfbehärskning, och när det påfordras kan hennes drag antaga ett uttryck af orubblig fasthet. Hon förefaller allyarlig och förbehållsam, men jag skulle mycket bedraga mig, om hon ej det oaktadt har en ganska skarp blick för det komiska. Hon har lärt att befalla och förstår i grunden denna konst men känner på samma gång betydelsen af ett tillmötesgående och vänligt sätt. När det gäller disciplinens vidmakthållande är hon sträng, ty hon vet, att framgången af hennes arbete beror på de underordnades bokstafliga lydnad för hennes befallningar. Hennes själs-

styrka är underbar och hvad smitta angår, hyser hon ej ett ögonblicks fruktan därför.»

Det var isynnerhet administrativa ingrepp, som behöfdes i Scutari, och Florence Nightingale visste, att om hon skulle kunna bistå de sjuka, så var en välordnad arbetsmekanism det första och viktigaste villkoret därför. Hon hade också en så djup känsla af det fastställda reglementets hälgd, att de som bröto däremot kunde finna henne obevekligt sträng. Det dröjde ej häller länge innan »the lady in chiefs» auktoritet inom sitt område erkändes af hela armén, från högste befälhafvaren till den simple menige, ett erkännande som fick desto större pondus af medvetande att regeringen, representerad af lord Herbert, och hela det engelska folket stodo bakom henne. Sir Brown, segraren vid Inkermann och en fiende till allt nytt, förklarade i december 1855, att hon i Scutarisjukhuset lyckats åstadkomma en reform, som i det närmaste gjort det fullkomligt. Domprosten Stanley beskriver henne som ett »geni i regeringskonst», så stor var hennes förmåga att befalla och hennes makt öfver sina underlydande. »Mina medhjälpare och medhjälparinnor uthärdade och arbetade», skriver hon själf, »mer än jag kunde begära eller vänta, men aldrig hörde jag en enda gång hvarken knot eller klagan. Mina ögon fyllas af tårar hvar gång jag erinrar mig deras själförsakande hängifvenhet midt ibland ett så stort mänskligt elände.»

I operationssalen såg man kanske tydligast miss Nightingales värde öfver sina medmänniskor. Mången soldat som hällre velat dö än låta bära sig dit in, blef medgörlig när »the lady in chief» erbjöd sig att följa med för att stå bredvid honom under operationen, af henne hämtade han mod att underkasta sig och uthärda äfven det svåraste.

Florence Nightingale sparade aldrig sig själf. De svårast sårade lades närmast intill hennes rum på det att hon måtte kunna se till dem om nätterna.

»Öfverallt där sjukdom och lidande framträdde i sina svåraste former», skriver en af patienterna från sjukhuset, »ser man denna oförlikneliga kvinna. Hon är en verklig ängel, och när hennes smärta gestalt glider fram emellan de sjukas rader, ljusna de stackars gossarnes anleten af tacksamhet och glädje vid dess åsyn. När alla läkarne ha gått och mörker och tystnad råda i sjuk-salarne, plägar hon komma ensam med en liten lampa i handen, och göra sin rond genom hela huset. Det engelska folket miss-

tog sig icke, då det vid hennes afresa från England kallade henne en hjältinna.»

Kinglake, Krimkrigets historiker, beundrar Florence Nightingales stora praktiska förmåga samt den takt, hvarmed hon förstod att bevaka de sjukas intressen gent emot de militära myndigheternas lojhet.

Våren 1855 besökte miss Nightingale lägret på Krim och dröjde kvar därstädes under flere veckors tid för att försöka något mildra eländet. Under sin vistelse där insjuknade hon i den s. k. Krimfebern och var nära döden, men kom sig efteråt snart nog. Då man föreslog henne att nu återvända till England för att vårda sin försvagade hälsa, nekade hon på det bestämdaste. Det var för att hämta krafter och förskaffa sig några timmars hvila hon följande sommar allt emellanåt måste företaga mindre sjöresor på Bosforen. Det var alltid under folkmassans välsignelser som hon gick ombord på den lilla jakt, hvaraf hon vid dessa tillfällen begagnade sig, och vakten i Scutari skyldrade alltid själfmant gevär för henne, då hon kom och gick, ehuru hon gärna velat undandraga sig denna hedersbetygelse.

I maj 1856 blef ändtligen freden sluten, och då arbetet i Scutari närmade sig sitt slut afhandlade man i England det sätt, hvarpå landet skulle visa miss Nightingale sin erkänsla. I öfverhuset talade lord Ellesmere härom på följande sätt:

»Den barmhärtigens ängel, som vi alla känna, dröjer ännu kvar på sitt stora verksamhetsfält, men hennes värf är nu i det närmaste fullbordadt. De långa korridorerna i Scutari, där de sjuka satte sig upp för att uppfånga ljudet af hennes fotsteg och kyssa hennes skugga, där den föll på väggen*), äro nu jämförelsevis folktomma. Låtom oss därför bereda oss att på ett värdigt sätt emottaga miss Nightingale vid hennes återkomst till fäderneslandet.»

I underhuset talade lord Herbert för samma sak och tillade: »Icke endast från läkare utan från många andra har jag emottagit berömmande uttalanden om denna hängifna kvinnas uppträdande och verksamhet, ja, jag vågar påstå, att större beröm kan icke gifvas åt någon kvinna än det jag hört slösas på miss Nightingale, och mitt beslut att sända henne ut till de sjuka har i sanning visat sig välsignelsebringande.»

*) Detta uttryck förekom verkligen i ett bref skrifvet af en sårad soldat.

Innan Florence Nightingale lämnade skådeplatsen för sina vakor och mödor, lät hon för egna medel på Balaclavas höjder uppresa ett jättestort hvitt marmorkors till minne af de stupade engelska soldaterna. Det står alldeles invid segelleden och kan redan på långt håll observeras af de sjöfarande. Inskriften på detsamma var den bönesuck, hon själf så ofta hört från döende krigares läppar: »Herre, förbarma dig öfver oss!»

Utsliten och kraftlös och angelägen att så vidt möjligt undan- draga sig allmänhetens uppmärksamhet anlände miss Nightingale till England. Medan man som bäst öfverlade om det värdigaste sättet att bereda henne ett högtidligt emottagande, reste hon helt obemärkt igenom London och vidare norrut till Lea Hurst. Den femtonde augusti trädde hon åter öfver hemmets tröskel.

(Forts.)

Ebba Ramsay.

— * —

Ett politiskt världsförbunds bildande.

Föredrag vid Föreningens för kvinnans politiska rösträtt årsmöte i Stockholm
31 okt. 1904.

Vid det bekanta mötet 1848 vid Seneca Falls i staten New-York i Amerika, från hvilket arbetet för ernående af mänskliga rättigheter för kvinnan kan räkna sitt ursprung, uppsattes äfven rösträtt för kvinnan på programmet, hvilket personer af båda könen undertecknade. En sorglig erfarenhet lärde dock så småningom amerikanskorna, att i afseende på rösträtt voro de i sista hand lämnade åt sig själfva och sina egna åtgärder, och därför bildades 1869, ungefär samtidigt i Boston och New York, enbart kvinliga föreningar för beredande af politisk rösträtt åt kvinnan. Dessa föreningar sammanslöto sig 1889 till ett amerikanskt nationalförbund. På initiativ af detta sammanträdde i febr. 1902 i Washington en intern. konferens för att öfverlägga om bildande af ett internationellt kvinligt rösträttsförbund, och en komité tillsattes för att ordna frågan. Denna komité lyckades få till stånd en andra internationell konferens som, efter många om och men, skulle sammanträda den 3 och 4 juni i år i Berlin. Inbjudan till denna konferens utfärdades till alla land, som på något sätt

*

kunde nås genom däri existerande organisationer eller enskilda intresserade. Hvarje land ombads sända sex delegerade, och samtidigt ingick förslag dels till formulering af de principer som borde leda arbetet, dels till stadgar för det blifvande världsförbundet. En sådan inbjudan kom äfven till Sverige.

Centralstyrelsen för Landsföreningen för kvinnans politiska rösträtt utsåg till sina representanter: fru Frigga Carlberg från Göteborg, fru Anna Bugge-Wicksell och fröken Hilma Borelius från Lund, fröken Jenny Wallerstedt från Linköping, fröken Gerda Meyerson och den som nu talar från Stockholm. Fröknarna Borelius och Meyerson afsade sig emellertid uppdraget, så att Sverige representerades af endast de öfriga fyra, utan att dock därigenom någon minskning i Sveriges inflytande på besluten ägde rum, ty de fyras röster räknades som sex.

*

Det låg en intensivt allvarlig stämning öfver det hela, då de olika ländernas representanter fredagen den 3 juni samlades i Hotel Prinz Albrechts stora sal i Berlin, ett allvar som sedan oförminskadt hvilade öfver förhandlingarna i dess helhet.

Mötet öppnades af internationella komiténs ordf., den 84-åriga miss Susan B. Anthony, hvilken i ett halft sekel kämpat för kvinnans rätt och plikt att deltaga i ledningen af den kommun och den stat, af hvilka hon såväl som mannen är en medlem. Från den stund, då miss Anthony vid ett läraremöte 1848 begärde ordet och ordf. med förvåning halfhögt frågade, »hvad fruntimret önskade», och sedan en diskussion uppstod bland de manliga medlemmarne, om hon skulle ha rätt att yttra sig eller ej, ehuru hon som de öfriga betalt sin medlemsafgift, förstod hon, att här behöfdes en djupgående reform, och oförtröttadt har hon arbetat för att åstadkomma denna. Hon uppger själf, att hon i medeltal hållit hundra föredrag om året under alla dessa år, och det finns ej en stad i Amerikas Förenta stater så liten att hon ej talat där. Under långa tider skedde detta under hån och åtlöje från allmänheten, och äfven bland hennes vänner funnos de som öfvergåfvo henne, då hon envist fasthöll vid sina — som de tyckte — underliga idéer.

Den brusande hyllning som nu mötte henne, då hon öppnade mötet, är därför lätt begriplig. Med en stämning som hördes öfver hela salen, enkelt och med godlynt humor talade hon sedan till svar å det hälsningstal, hvarmed jur. d:r Anita Augspurg, den

tyska rösträttsföreningens ordförande, hälsade de delegerade välkomna. Utom den beundran man kände för miss Anthonys lifsgärning, tror jag att en hvar enskild lärde sig verkligen hålla af hennes enkla, flärdlösa personlighet.

Vid själfva konferensen var det dock mrs Carrie Chapman Catt, v. ordf. i Amerikas Nationalförbund för kvinnans rösträtt, som i främsta rummet tillvann sig allas beundran för det lugna, klara, behagfulla och opartiska samt taktfulla sätt, hvarpå hon ledde förhandlingarna, hvilket var för ansträngande för Miss Anthony, ehuru hon antogs vara den som gjorde det på de möten, då hon var närvarande.

Mrs Catt öfverlämnade först en klubba såsom gåfva till konferensen från Wyoming's kvinnor, hvilka långt före alla andra kvinnor i hela världen haft politisk rösträtt. Mrs Catts fängslande framställning huru det tillgick, då de erhöilo denna rätt, åhördes med andlös spänning och glömmes säkerligen ej lätt af de närvarande. Förmodligen meddelade korrespondenter redogörelsen till våra tidningar, så att den af de flesta här närvarande är känd, men jag kan ej neka mig nöjet att i korthet återgifva den.

Då det bergiga, ogästvänliga Wyoming 1868 organiserades till territorium och erhöil en lagstiftande församling, invaldes i denna en man, hvilken hade en kvinnas hjältemod och själfuppoffring att tacka för sin familjs lif och underhåll under långa orostider, då indianerna voro på krigsstråten. Han frågade nu familjens räddarinna, om det vore något han kunde göra för att visa sin erkänsla, nu då han kommit i lugna, stadgade förhållanden, och hon svarade: »Skaffa kvinnorna rösträtt». Han framlade också ett förslag därom i den lagstiftande församlingen, som mottog det med ett stilla löje. Då man emellertid i allmänhet högt uppbar förslagsställaren, ville man icke visa honom sin verkliga mening i saken, utan tillstyrkte förslaget, viss som man var att guvernören, som skulle i sista hand afgöra ärendet, ej komme att godkänna detsamma. Det framlades för guvernören, och han — stadfäste det. Han hade en gång som ung man kommit att öfvervara ett kvinligt rösträttsmöte och han glömde aldrig det föredrag, han där hört. Han var nu glad att kunna ge sin sanktion åt ett lagförslag som inom det område, där han styrde, gaf kvinnorna rättvisa. Detta timade 1869. Då Wyoming 1890 begärde att blifva stat och dess ansökan därom ingafs till kongres-

sen, svarades, att såvida de ville hafva sin ansökan beviljad måste de åter afskaffa den kvinnorna beviljade rösträtten. Den delegerade telegraferade detta meddelande till Wyoming och fick till svar: »Aldrig! Då vänta vi att ingå, om det så vore i 100 år». — Och så blef Wyoming stat utan ändring af den kvinnovänliga lagen.

Att denna visat sig tillfredsställande kan man sluta sig till däraf, att det är i de kring Wyoming liggande staterna Colorado, Utah och Idaho, som samma lag sedermera blifvit införd.

* * *

Innan Berliner-konferensens egentliga förhandlingar började, utsågs d:r Käthe Schirmacher till tolk vid dessa, som fördes hufvudsakligen på tyska och engelska; franska förekom ytterst obetydligt, emedan de damer, som ämnat komma till konferensen från Frankrike, genom ett missöde blefvo hindrade därifrån.

Representanterna från de olika ländernas kvinnliga rösträttsorganisationer uppropades och fingo framlägga sina fullmakter. Utom delegerade från Tyskland och från Amerikas Förenta Stater, — som hade skickat ej blott sex representanter utan äfven sex suppleanter för dessa, — funnos ombud för England, Holland, Sverige, Norge och Danmark. Från Schweiz, Ungern och Nya Zeeland funnos inga officiella delegerade, emedan inga rösträttsorganisationer existerade inom dessa länder; i det sistnämnda af det skäl att kvinnorna där redan hafva rösträtt. De personer, som voro närvarande från dessa länder, fingo emellertid som konferensens »gäster» deltaga i öfverläggningarna men ej i besluten och ej i valen.

Principförklaringen först och sedan själfva stadgeförslaget genomgingos och granskades grundligt under långa sammanträden både på f. m. och e. m. den 3 och 4 juni.

Diskussionen förlängdes naturligtvis åtskilligt, men dock förvånande litet, genom att de engelska anförandena skulle öfversättas på tyska och de tyska på engelska. Sedan en talarinna slutat, återgaf d:r Schirmacher snabbt och sammanträngdt, med förvånande säkerhet det sagda på det af talarinnan icke begagnade språket; detta tillvägagående visade sig verkligen alldeles nödvändigt, ty många tyskor kunde nog engelska, men flertalet af de engelsk-talande damerna förstodo icke tyska.

Principförklaringen kom slutligen att lyda i fri öfversättning ungefär så här:

Vi här församlade förklara det vara vår öfvertygelse

att män och kvinnor äro födda lika fria och begåfvade med samma förmåga att tillgodogöra sig de mänskliga förmånerna;

att det inbördes förhållandet mellan könen bör vara ett af ömsesidig tillit och samverkan. Om det ena könets frihet och rätt undertryckes, verkar detta skadligt äfven på det andra och således på hela mänskligheten;

att alla lagar, vanor och bruk som åsyfta att hålla kvinnan i en beroende ställning, som hindra hennes uppfostran och utvecklingen af hennes naturliga, individuella anlag, äro grundade på en falsk åskådning och hafva öfverallt åstadkommit ett konstladt och orättvist förhållande mellan könen i det moderna samhället;

att hvarje normal, vuxen människa bör hafva den oförytterliga rättigheten att bestämma öfver sig själf i hemmet och i staten, och då kvinnorna förnekats denna rätt, har därigenom tillfogats dem social och ekonomisk orättvisa och i hela världen förvärrats de rådande ekonomiska rubbningarna;

att regeringar, som pålägga sina kvinliga medborgare skatter och lagar utan att ge dem den rätt att vägra eller samtycka, som medgifves de manliga medborgarne, utöfva ett tyranni, som är oförenligt med en rättvis styrelse;

att röstsedeln är det enda lagliga och säkra medlet att försvara de mänskliga rättigheter, som alla civiliserade länder erkänna som sådana;

och att därför kvinnan i alla länder, som hafva ett konstitutionellt styrelsesätt, bör erhålla samma politiska rättigheter och privilegier som tillkomma mannen.

En längre diskussion uppstod om uttrycket »tyranni», hvilket ej stötte engelska öron men väl tyska. Till följd däraf beslöts, att olika uttryck kunna få användas i afseende på dessa teser, beroende på hvad de olika språkbruket inlägga för mening i dem. Den tyska och den engelska texten skola vara normgivande, men andra land äro ej slafviskt bundna af dessas form.

»International Women Suffrage Alliance», »Internationella kvinliga rösträttsalliansen», blef det namn den nya organisationen skulle bära. Dess ändamål är att öfver hela världen främja och stödja kvinnornas sträfvan att förvärfva rösträtt. Hvarje nationellt rösträttsförbund kan ansluta sig till Alliansen och betalar årsafgift af 5 eller 10 dollars, beroende på medlemmarnas antal —

förbund med 2,500 medlemmar eller därunder betala 5, de med större medlemsantal 10 dollars — men alla, stora som små, hafva samma talan inom Alliansen, ty från alla sändas sex representanter till de allmänna möten, som skola äga rum hvar femte år. Skulle så många representanter ej kunna sändas, har landet dock sina sex röster, i likhet med hvad som iaktogs vid årets konferens.

Vid det allmänna mötet väljas befattningshafvande för den kommande fem-års-perioden: en ordf., två v. ordf., en sekreterare och två biträdande sekreterare samt en kassaförvaltare. De tre sekreterarne skola representera engelska, tyska och franska språken. Ordförandena i de rösträttsorganisationer från olika länder, som ansluta sig till Alliansen, äro själfskrifna v. ordförande i Alliansens styrelse. De sju funktionärerna utgöra ett verkställande utskott, som har att leda ärendena mellan fem-års-mötena.

Enskilda personer kunna blifva understödjande medlemmar af Alliansen eller s. k. »honorary associates» genom att betala 5 dollars årligen; de erhålla då alla Alliansens publikationer samt hafva rätt att deltaga i förhandlingarna, men icke att rösta.

*

Den 4 juni på e. m. var ändtligan diskussionen om principer och stadgar slut och redigeringen af dem på tyska och engelska klar och godkänd.

De olika nationerna som voro representerade uppropades och den som utsetts att föra talan för hvarje land svarade, efter samråd, å alla de öfriga representanternas vägnar, om landet önskade ansluta sig till den nya organisationen. De som sålunda bildade Alliansen voro: Amerikas Förenta Stater, England, Holland, Sverige och Tyskland. Norge och Danmark begärde, att de skulle få framlägga förslaget för sina respektive organisationer och sedan få ansluta sig, om så ske kunde. Det beslöts att frågan skulle få vara öppen till årets slut och att alla land, som dessförinnan ingått, skulle räknas som »charter members».

Mrs Catt tillkännagaf, att Australien önskade ansluta sig till Alliansen, ehuru ingen representant var närvarande och kunde svara å landets vägnar.

Det var ett ganska högtidligt ögonblick, då världsförbundet för kvinnans rösträtt sålunda var färdigbildadt, och miss Anna Shaw, metodist-präst i Amerika och en vältalare af första rang, begärde ordet och föreslog, att Susan B. Anthony måtte utses till

den första ledamoten af detta världsförbund. Den åldriga förkämperen för en sak, som en gång — och länge — ansågs som det orimligaste vanvett, såg nu sina bemödanden att väcka kvinnorna till allvarlig eftertanke och målmedveten sträfvan att fylla sitt värf som medborgarinnor krönta med en framgång, hvarom hon vid kampens begynnelse ej kunnat drömma. Ovationerna ville ej taga något slut och förnyades åter, då mrs Catt sedermera föreslog att miss Anthony skulle blifva det nya förbundets heders-president, sedan hon förklarat sig ej vilja ifrågakomma till dess ordförande.

Man skred nu till valen. Till Alliansens funktionärer under den kommande fem-års-perioden utsågos:

till ordf. mrs Carrie Chapman Catt, New York; till v. ordf. d:r jur. Anita Augspurg, Hamburg, och mrs Millicent Fawcett, London; till sekreterare mrs Rachel Foster Avery, Amerika; till biträdande sekreterare d:r Kate Schirmacher, Paris, och Fräulein Johanna Naber, Amsterdam. Till skattmästare önskade man få en svenska, men sedan de två, som den ena efter den andra utsetts afsagt sig, valde man till skattmästare miss Rodger Cunliffe, London.

Af de tillstädesvarande önskade 9 personer få ingå som betalande ledamöter, af dessa en herre, en ungrare, som sade sig i 14 år hafva arbetat för kvinnans rösträtt.

Åtskilliga förslag till medlemsmärke hade ingifvits, och för att granska dessa förslag och afgifva utlåtande däröfver till styrelsen utsågs en komité, som sammanträdde flera gånger, men utan att lyckas åstadkomma något antagligt förslag, hvarom alla kunde ena sig. Frågan om märke kommer således att framdeles återupptagas, ty man var enig därom, att det var bättre att dröja och få något fullt lämpligt, än att, blott för att få saken afgjord, taga ett hvarmed man var föga belåten.

* * *

Måndagen den 6 juni hölls i en stor sal ett möte för att göra propaganda för rösträtten. Detta var för Berlin något nytt och uppseendeväckande. Salen var långt före den utsatta tiden öfverfull, och polisen stod och motade de nya skaror som anlände. Om detta möte kan jag ingenting meddela på grund af personliga intryck, ty olyckligtvis fick jag inte vara med, emedan aldeles samtidigt ordnats ett komité-sammanträde, som jag ansåg

mig nödsakad att bevista. På mötet uppträdde åtskilliga talare från olika länder, och från Sverige skulle egentligen två talarinnor där lämnat redogörelser, nämligen fru Carlberg rörande den politiska rösträttsrörelsen och fru Bugge-Wicksell i afseende på den svenska kvinnans kommunala rösträtt. Fru Carlberg måste dock lämna Berlin dagen före mötet, så att hennes föredrag bortföll ifrån programmet.

Jag kom till möteslokalen från sammanträdet just som mötet var slut, och det var högst intressant att höra de utgåendes entusiasm och ifver. Det syntes i sanning hafva verkat eldande. Då resultatet af ett dylikt möte en gång i Amerika var, att en yngling vanns för denna idé så att han som man tog första tillfället i akt att omsätta den i praktiken, skall, tänkte jag, kanske Tyskland en gång se resultatet af de impulser, som den af tonen väcktes i unga själar vid de talangfulla och medryckande föredragen af en miss Shaw och andra. Huru som hälst: frågan kan ej längre tigas ihjäl med en axelryckning och ett småleende, och många kvinnor lämnade förvisso Berlin detta år med ett bättre förstående af innebörden i den kvinliga rösträttsfrågan och ett villigare sinne än förr att offra något af sig själfva för målets vinnande.

Agda Montelius.

Kvinnan och smålandtbruket.

Öfver ofvanstående ämne höll fröken Caroline Craaford ett föredrag på ett af F. B. F:s samkvämskomité anordnad afton-samkväm i Nya hushållsskolans lokal den 22 sistlidne oktober. Som bekant hade Jordbruksdepartementet förlidit år, på förord af Förbundet, tilldelat fröken Craaford ett reseunderstöd för att studera smålandtbruket i Danmark, med särskild hänsyn till kvinnans insats däri, och det var erfarenheter från denna studieresa som nu framlades. Härmed meddelas ett referat öfver det intressanta föredraget efter af talarinnan oss godhetsfullt tillhanda-hållet manuskript.

Efter att ha betonat hurusom fjäderfäodlingen, denna viktiga binäring af landtbruket, vore den verksamhetsgren, hvari föredraganden ägde den största personliga erfarenhet, öfvergick talarinnan till att berätta om sina intryck från besöket i Danmark. Redan genom att kasta en blick i landtbrukshistoriska museet i Lyngby fick man af de där exponerade grafiska tabellerna en god föreställning om det danska landtbrukets utveckling under de senaste 30 år; då småbrukarne i hög grad bidragit till det utomordentligt goda resultatet, som i synnerhet visat sig genom den högt uppdrifna smör- och äggproduktionen, och då vid densamma kvinnokraft i stor skala användes, kunna kvinnorna med skäl taga åt sig en stor del af förtjänsten. Så kommer tillämpandet af gemensamhets- och sammanslutningsidén, eller andelsverksamhet i stor omfattning, och sätter kronan på verket. Funnes icke alla andelsmejerier, andelsslakterier, äggföreningar o. s. v. kunde icke alla de små portionerna föras ut i marknaden och betinga de höga pris, varan nu erhåller. Nu kan hvarje den minsta jordbrukare känna sig själfständig och därmed ökas intresset för den egna lilla jordlappen.

Det är genom den andel den danska kvinnan tager i kreatursskötseln hon lämnar jordbruket den bästa hjälpen. Byggnads sättet vid de danska bondgårdarna underlättar också i hög grad hennes arbete. På de flesta smågårdarna (motsvarande våra torp) är boningshuset sammanbyggt med ladugård och loge. Hustrun, som utom alla hushållsgöromålen äfven sköter kreaturen, behöfver därvid ej gå någon längre väg i regn och snöslask, utan kan stanna under husets tak och allt som oftast titta till djuren, hvilka därigenom sällan försummas. Barnen kunna äfven härvid vara till stor hjälp, allra helst de som små, genom det nära grannskapet med djuren, vänjas vid kärlek till och omtanke för dem. Hur en liten dansk mönstergård är beskaffad visade tal. med följande exempel:

»Det var Jörgen Rasmussen på Fyen i närheten af Feeborg, som mitt besök gällde. Det var en regnig augustidag jag cyklade till hans gård, föga upplagd, det måste jag bekänna, att under dessa obehagliga väderleksförhållanden studera det danska landtbruket. Men sedan jag väl kommit in i Jörgen Rasmussens hus, glömde jag regnet och olusten försvann. Kopparformarna på köksväggen blänkte, där luktade af nybakadt bröd och den gamla modern i sin hvilstol såg så innerligen rar ut, det hela gaf prä-

geln af trefnad och välmåga. Och Rasmussen menade, att regnvädret just var lämpligt för mitt besök, emedan han då icke kunde arbeta ute utan hade tillfälle visa mig omkring. Genom det stora och rymliga köket kommo vi ut i brygghuset och därifrån till loge och ladugård. Här stodo 3 präktiga, glänsande kor, hvilka mjölkade sina styfva 5,000 kilo om året, 6 svin hade sålts under året och äggen hade inbringat 200 kr. »Men här skall fröken få se källan till alltsammans», sade Rasmussen och öppnade en dörr. Denna ledde från kostallet till ett brädiskjul med en djup cementerad grop. Det var gödselstacken. Gödseln bevarades här från luftens och regnets urlakande inverkan och en sluttande rännsten förde den flytande spillningen direkt från kostallet till den cementerade gropen för att sedan vid tillfälle pumpas upp och köras ut på åkern. Det kan kanske tyckas, att det ej skulle vara så behagligt att bo så nära kreaturen, ja, t. o. m. under samma tak som gödselstacken, men när jag tänker på alla de små torparstugor jag sett strödda här och hvar i vårt land från norra Skåne och hit till Uppland, där de små kreaturen, som mjölka högst 2,000 kg. om året, gå hela sommaren ute på de magra skogsbackarna, som knappt räcka till underhållsfoder, där de till rakt ingen nytta kasta den dyrbara spillningen, då tror jag man föredrager att lefva litet närmare sina husdjur, för att kunna befrämja både den egna och djurens välmåga».

Danmark erbjuder likaledes ett efterföljansvärdt exempel i fråga om utbildningsmöjligheter för landtbrukaren. Karehavehusmandskole är en läroanstalt för så väl manliga som kvinnliga, äldre som yngre elever bland jordbruksbefolkningen. Afgifterna äro där ytterst ringa och understöd erhålles om ansökan därom inlämnas till hushållningssällskapet, som af jordbruksministeriet tilldelats ett årligt anslag af 15,000 kr. till lärokurser i jordbruket och dess binäringar för obemedlade män och kvinnor. Skolans jord är indelad efter olika sädesskiften, åtskilliga tunnland användas till fruktträdsodling, trädskola, fröodling, förevisningsfält med åker- och trädgårdsväxter. Till skolan hör äfven en liten ekskog och hit är bi- och fjäderfäodlingen förlagd o. s. v. Kurserna vid »husmandskolen» delas i halfårskurs, företrädesvis för unga tjänstsökande män och kvinnor, och 14 dagars kurser, beräknade för äldre ägare eller brukare af mindre jordlotter. Alla nya pröfvade och godkända maskiner och redskap, lämpade för

småbruk, anskaffas af skolan; 6 lärare och 4 lärarinnor äro anställda för att lämna den teoretiska undervisningen. Jämte folkhögskolorna utöfvar denna läroanstalt stort inflytande på den danska folkbildningen. De för landtbrukare ordnade studieresorna bidraga äfven till dessas utbildning. Sådana resor ha ju äfven blifvit ganska allmänna i Sverige, men i Danmark taga husmännen äfven sina hustrur med, och så snart det gäller husdjur och praktiska anordningar inom hemmet hafva kvinnorna en öppnare blick, och enligt ett uttalande af de danska husmandsresornas ledare, visa sig kvinnorna mest intresserade och vetgiriga.

Därpå framdrog tal. ett exempel från vårt eget land för att belysa sanningen af satsen, att det är husmodern som skapar hemmets välstånd. I den svenska premieringsnämndens för välskötta små jordbruk berättelse läses: »1878 köpte en torpare en liten egendom med mycket stembunden sandjord med dålig växtkraft, byggnaderna voro fallfärdiga, egendomen födde 2 kor och en häst. Nu är jorden i bästa skick, nya byggnader resa sig på de gamlas plats, där födas nu 9 kor, 3 hästar, 3 svin, 3 får och en del höns. Sista året såldes smör och mjölk för 3,000 kr., medan de kontanta utgifterna för gården voro 1,350 kr., lägges därtill den allmänna afkastningen, får man väl anse att ägaren var en välborgen torpare, men — tillägges det — »han hade också en särdeles duglig hustru».

Hittills har förnämligast den gifta allmogekvinnan varit föremål för omnämnande, men äfven för den ogifta och för den bildade kvinnan erbjuder landtbruket och dess binäringar lämpliga verksamhetsfält. Så ägnar sig biodlingen förträffligt för kvinnor, men bedrifves lättast i förening med trädgårdsskötsel och i närheten af städer eller större samhällen. Fjäderfäodlingen är visserligen ingen nyupptäckt guldgrufva, men den är dock en liten guldgrufva om den tidsenligt bearbetas och schaktas. Därpå öfvergick talarinnan till en mera detaljerad berättelse öfver fjäderfäskötselns nuvarande ståndpunkt i Danmark, där den ju utgör en stor inkomstkälla för befolkningen, äfvenså för hvad i vårt land hittills utträttats för utvecklingen af samma viktiga näring. Efter att ha gifvit en på sakkännedom stödd utredning af villkoren för en rationell och inbringande hönsskötsel, slutade tal. med att i en lyckligt vald bild framställa gemensamhetsprincipens välsignelsebringande inverkan, och huru densamma, rätt tillämpad på kvinnans arbete, kan höja välmågan i ett land.

Litteratur.

Sigrid Leijonhufvud: Anna Maria Lenngren. Föreningen Heimdals folkskrifter n:o 82.

Det vore här kanske icke ur vägen att begagna tillfället att påpeka värdet af ett slags prisbillig populär vetenskaplig litteratur, som icke på långt när användes efter förtjänst. Heimdals och Verdandis folkskrifter ha en viktig uppgift att fylla, icke minst på det historiska och litteraturhistoriska området. Allmänheten har härvidlag icke tillräckligt observerat, att dessa små häften med karaktäristiker öfver en tidpunkt eller en personlighet ofta erbjuda en i populär form hällan sammanfattning af större vetenskapliga verk, monografier och gradualafhandlingar, som eljest icke äro för hvar man tillgängliga, eller att de stundom rent af hvilat på själfständig historisk forskning. Då vi ännu sakna en vidlyftigare och fullt modern världshistorisk handbok på svenskt språk och då den illustrerade svenska historia, som för närvarande är under utgifning, icke är afsedd att ingå på noggrannare detaljskildringar, fylla de båda folkskriftserierna alltså ett behof, som inga vanliga läseböcker kunna tillfredsställa. Om de bägge serierna ha något olika prägel, så beror det på att Verdandiskrifterna icke draga sig för att behandla äfven modern politik och därför med förkärlek hålla sig till den nyare historien; därom vittna bäst de små uppsatserna öfver franska revolutionen samt öfver Gladstone, L. J. Hierta, Karl Ivarsson och S. A. Hedin. Äfven på den nyare litteraturhistorien har man gifvit sig in, såsom i Hellen Lindgrens studie öfver Voltaire och i Gustaf Steffens utomordentligt liffulla skildring af Victor Hugo, denne Frankrikes Björnstjerne Björnson med hans på både politiska och poetiska omskiftningar så rika lif.

Mera sällan ha Heimdals-skrifterna sysslat med den nyare historien, såsom i Verner Söderbergs »Engelsmän och boer i Sydafrika» samt i två små litteraturhistoriska studier öfver Fredrika Bremer och Anna Maria Lenngren — en serie kvinnoporträtt, som i dagarna kommer att ökas med en skrift om Heliga Birgitta.

Den lilla broschyren om fru Lenngren utgör ett förträffligt, klart och redigt, med skarp blick för själfva hufvudsaken utfördt sammandrag af forskningsresultaten, sådana de för närvarande på detta område gestalta sig. Den, som icke känner till Warburgs biografi öfver skaldinnan eller hans illustrerade litteraturhistoria, skall kanske till och med här kunna hitta nyheter, såsom faderns och ungdomsvännen Henning Schmiterlöws inflytande på hennes utveckling till skriftställare. Utan tvifvel skulle den lilla skriften ha vunnit på något flere citat. Läsarne af folkskrifter lära icke så obetingadt ha tillträde till andra af fru Lenngrens dikter än

dem man finner i folkskolans läsebok, och de träffande och koncentrerade omdömen, som göras, exempelvis i fråga om poemet »Tekonseljen», skulle väl ha behöft illustreras en smula. Har man åter diktsamlingen till hands, kan man icke gärna hitta på en bättre litteraturhistorisk och kritisk vägledare — så mycket är nämligen koncentreradt på dessa få blad.

En här befintlig iakttagelse torde kanske endast en kvinlig biograf ha kunnat göra, och det är en som gäller »kvinnofrågan» på 1700-talet, här uttalad närmast i anledning af fru Lenngrens motvilja för offentligt uppträdande. Man måste hålla med fröken Leijonhufvud om att orsakerna till denna motvilja »borde beaktas af dem, som drifva satsen, att skaldekonst och vitter verksamhet är ett fält, som alltid stått lika öppet för en kvinna som för en man». Till och med en så fördomsfri man som den store danske konsthistorikern Julius Lange har ju i sina efterlämnade bref visat sig drifva samma om bristande iakttagelseförmåga vittnande sats.

För öfrigt lyckönska vi fröken Leijonhufvud till det naturligt och osökt populära skrifsättet. — Skriften prydes af skaldinnans porträtt efter den kända gravyren af Berndes.

L. W.

*

Den svenska kvinnans rättsliga ställning. Kort redogörelse för nu gällande lagstiftning af *Georg Stjernstedt*, juris kandidat.

Det är på uppdrag af Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm som föreliggande förträffliga lilla skrift är utarbetad. I en sällsynt klar och underhållande form bjudes man här på en kunskap, som det förut för lekmannen varit förenadt med stora svårigheter att kunna förvärfva sig. Och i vår tid, då bland kvinnor förspörjes ett allt mera växande intresse för deras egen ställning, för deras skyldigheter och rättigheter, bör denna lilla skrift fylla »ett länge känt behof» och fylla det på det bästa tänkbara sätt.

Af ett alldeles särskildt intresse torde kapitlet om äganderättsförhållandena inom äktenskapet vara, äfvenså det, som afhandlar frågan: hvad innebär mannens målmanskap öfver hustrun?

I kapitlet om äktenskapsförord gifvas åtskilliga praktiska vinkar om hur dylika klokast böra uppsättas för att vara fullt betryggande, och med skäl betonar författaren önskvärdheten af att denna åtgärd flitigare begagnades. För öfrigt torde särskildt böra påpekas följande kapitel: rätt till arbete, näringsverksamhet och yrkesutöfning, rätt till stats- och kommunaltjänst, behörighet till rättsliga förtroendeuppdrag, boskillnad, hustruns rättsställning vid mannens död, skillsmässa, ofullkomnade äktenskap, kvinnans rätt som moder.

Det prydligt utstyrda häftet är utgifvet på G. Walfrid Wilhelmssons förlag och kostar 75 öre, men genom F. B. F. endast 60 öre, hvilket måste anses såsom mycket billigt i betraktande af det värdefulla innehållet.

A. G.

*

J. E. Bergwall †.

Med f. d. förste provinsialläkaren Bergwalls bortgång, som inträffade lördagen den 12 sistlidne november, har Fredrika-Bremer-Förbundet och den svenska sjukvården förlorat en af sina bästa vänner och verksammaste krafter. Redan Tidskrift för hemmet hade tagit fasta på doktor Bergwalls idéer angående den enskilda sjukvården på landsbygden och meddelade dem åt sina läsare, sedan han Dagny ofta haft den förmånen att i sjukvårdsfrågor erhålla hjälp af hans erfarenhet och vana penna. Under många år deltog doktor Bergwall som medlem i Förbundets sjukvårdskomités arbete, hvori han gjorde värdefulla insatser. Med år 1903 såg han sig i följd af försvagad hälsa nödsakad att utträda ur komitén.

Ett arbete, hvori han dock till det sista deltog med oförminskadt nit och intresse, var det som rörde Svenska sjuksköterskornas allmänna pensionsförening. När frågan först uppstod om stiftande af en dylik förening, omfattades den med lifligt intresse af doktor Bergwall. Alltsedan han med hösten 1895 bosatte sig i Stockholm, var han verksam i vid pensionskassans organisation, då hans nitälskan för sjukvården i allmänhet samt hans ingående kännedom om förhållandena på landsbygden kommo den nya föreningen väl till pass, och sedan densamma 1897 började sin verksamhet var han medlem af dess styrelse.

Hans älskvärda personlighet, hvilken alla som kommo i beröring därmed, lärde att hålla af och värdera, skall länge saknas af den styrelse, som under så många år haft lyckan räkna honom som en medlem i sin krets.

* ————— *

Från Finland.

Från tvänne olika läger i Finland har Dagny erhållit meddelanden om kvinnornas rösträttsrörelse. Då de båda uppsatserna komplettera hvarandra och båda äro ett bevis för den stora lifaktighet hvarmed saken omfattas af kvinnorna i vårt finska grannland, bör det vara af intresse att följa frågans utveckling under de förlutna åren såväl som dess nuvarande läge, hvarför bägge skrivelserna här meddelas i den ordning de kommit oss tillhanda.

* * *

Unionens rösträttsmöte.

Man skrifer till oss från Helsingfors den 9 nov. 1904: I förrgår ägde det sedan en tid härstädes beramade allmänna mötet för kvinnornas rösträtt rum. Redan en god stund före den för mötets öppnande be-

stämda tiden var studenthusets festsal till trängsel fylld af en intresserad skara kvinnor ur alla samhällsklasser. Klockan 8 öppnades mötet af kvinnosaksförbundet Unionens ordförande, fröken L. Hagman. I sitt hälsningstal framhöll fröken Hagman, huru det talrikt besökta mötet utgjorde ett bevis för att de finländska kvinnorna nu i vida kretsar vaknat till medvetande om sin rätt att erhålla fulla medborgerliga rättigheter, samt huru man nu äfven kunde begynna hoppas att den dag, då deras anspråk skulle vederfaras rättvisa, dock en gång skulle randas. Härefter tecknade dr Jenny af Forselles i ett innehållsrikt föredrag rösträttsfrågans uppkomst och utveckling i olika länder, hvarpå skolföreståndarinnan fröken Matilda von Troil på finska utvecklade samma ämne. Såsom inledning till själfva diskussionen upplästes sedan ett af författarinnan, fröken Helena Westermareck affattadt, synnerligen varmt skrifvet referat af frågan, sådan den nu ter sig hos oss. Föredraget utmynnade i fyra punkter, hvilka, sedan Tjänarinneföreningens ordförande, fröken Sillanpää på finska refererat saken, lades till grund för diskussionen. De lydte, som följer:

1) Kvinnorna böra för samhället och sin egen skull erhålla politisk rösträtt jämte valbarhet.

2) Enär många kvinnor redan fylla de villkor våra grundlagar uppställa för politisk rösträtt jämte valbarhet, och de endast på grund af sitt kön äro uteslutna från deltagande i valen, böra de omedelbart komma i åtnjutande af dessa förmåner; när utvidgning af rösträtten eller allmän rösträtt tillerkännes mannen, må detsamma ock tillförsäkras kvinnan.

3) På det att äfven de gifta kvinnorna må erhålla samma rättigheter böra de hinder därför, som förefinnas i civillagens bestämmelser om mannens målsmanskap, aflägsnas.

4) Genom petitionen till stundande landtdag bör ändring i gällande lagstiftning begäras.

Rörande punkt 1 förefanns ingen meningsskiljaktighet. Den blef af flera talarinnor på det varmaste understödd. — Punkterna 2 och 3 sammanfördes af ordföranden att gemensamt diskuteras, och uppstod rörande den första af dem ett synnerligen lifligt meningsutbyte, i det de flesta talarinnor på det mest lidelsefulla sätt opponerade sig emot att rösträtt skulle beviljas kvinnorna enligt samma grunder, som för närvarande gälla för män. Enligt deras förmenande borde rösträtten omedelbart och utan afseende å kön, förmögenhet eller bildningsgrad utsträckas till hvarje hederlig person som fyllt 21 år. Dock vann äfven den i referatet uppställda klämman understöd. Principiellt fanns det väl knappast någon som ej skulle önskat en ändring af vår i många afseenden olämpliga rösträttslagstiftning, men ansågs en alltför brådstörtad sådan vara af praktiska skäl utförbar. Olika åsikter gjorde sig således här gällande, och är det antagligt att åtminstone tvänne olika petitioner om rösträtt för kvinnorna vid instundande landtdag komma att framläggas för landets ständer.

Det i referatet som punkt 3 upptagna påståendet, likasom äfven punkt 4, godkändes af mötet utan diskussion. Sammankomsten afslöts med uppläsande af telegram och sympatiadresser från landsorten, hvilka till ett antal af inemot femtio och undertecknade med mer än 1,100 namn, hade anlänt till mötet. Detta var ingalunda den minst glädjande sidan

af programmet, ty detta landsortens stora intresse för saken bevisar nästan ännu bättre än det talrikt besökta mötet i hufvudstaden, huru aktuell och maktpåliggande frågan i närvarande tid är för hela vårt lands kvinliga befolkning.

A. L.

*

Kvinnornas politiska rösträtt i Finland.

Till följd af vårt lands egendomliga politiska ställning har det varit naturligt att kvinnoaksvännerna hos oss icke kunnat koncentrera sitt arbete på den politiska rösträttens utsträckande till kvinnorna. Men så mycket det varit möjligt i våra förhållanden, har frågan hållits uppe. Då Finsk Kvinnoförening våren 1889 fått sina stadgar stadfästade, offentliggjorde föreningen samma höst ett upprop till landtdagsmännen, hvori bland andra önskningsmål också nämdes politisk rösträtt för kvinnor. Först 1897 lyckades dock föreningen att genom sin Kuopio-filial få till stånd en petition i frågan. Denna petition, den första i sitt slag i Finland, inlämnades till borgareståndet af hrr A. Herckman, K. Killinen och J. Kyander. Samtidigt offentliggjorde föreningen i dagspressen en serie uttalanden af engelska parlamentsledamöter till förmån för kvinnans rösträtt och inbjöd hrr landtdagsmän till en fest hvarvid föreningens önskningsmål i frågan framställdes för dem. Följande år anställde föreningen ett föredrag om politisk rösträtt för kvinnor inför universitetets feriekurser, omkring 700 personer. År 1899 offentliggjorde föreningen en ny skrift i frågan — engelska prästers uttalanden — och till landtdagen 1901 hade beslutits en masspetition, hvilket beslut dock af politiska skäl måste frångås. Slutligen har föreningen den 4 november detta år anordnat ett offentligt föredrag om politisk rösträtt för kvinnor, hvilket äfven utkommit i tryck på finska.

I de uppmaningar till de kommunalt röstberättigade kvinnorna, hvilka föreningen i olika form utsändt under 20 år, har städe betonats det nära sambandet mellan denna rösträtt och den politiska, emedan kvinnornas likgiltighet för de medborgerliga rättigheter de redan äga, komma att användas som vapen mot dem då de påyrka den politiska rösträttens utsträckning till dem. Till frågans belysning hafva diskussionsmöten och föredrag om kvinnans rösträtt blifvit anordnade för föreningen och dess filialers medlemmar.

Finsk Kvinnoförening har beträffande kvinnans politiska rösträtt ställt sig på samma ståndpunkt som *The National Union of Womens Suffrage societies* i England. Nämligen: 1) rösträtt för kvinnor på samma grunder som för män; i den mån männens rösträtt utvidgas, utvidgas naturligtvis också kvinnornas rösträtt. Frågan om kvinnornas valbarhet beröres tillsvärdare icke. 2) Rösträtt påyrkas endast för myndiga kvinnor, hvilka fylla de i lagen stadgade villkoren. 3) Afskaffandet af hustruns omyndighet behandlas som en särskild fråga, hvilken icke sammanföres med rösträttsfrågan.

Föreningen har jämte sina 25 filialer sedan våren detta år till nu stundande landtdag förberedt petition såväl om rösträtt för kvinnor som om afskaffande af hustrus omyndighet. Äfven enskilda personer i Finland hafva offentliggjort uttalanden till förmån för kvinnornas politiska rösträtt.

Bland dessa må nämnas guvernörerna C. W. von Daehns och E. von Ammondts uttalanden 1884, fröken Adelaïde Ehrnrooths artikel i Helsingfors Dagblad 1887, fröken L. Hagmans broschyr 1889, undertecknads artiklar i U. Suometar och Koti ja Yhteiskunta 1902 m. m.

Kvinnosaksförbundet Unionen, stiftadt 1892, har på sina möten och i tidskriften Nutid dryftat frågan. Den 7 november detta år anordnade förbundet ett offentligt möte till diskussion af politisk rösträtt för kvinnor. Detta möte var till trängsel besökt, mest af arbeterskor, och majoriteten anslöt sig till åsikten att kvinnor böra få rösträtt endast i händelse principen om allmän rösträtt genomföres. Något beslut fattades dock icke vid mötet. Såväl detta, som flera andra i landsorten anordnade kvinnorösträttsmöten hafva omfattats med stort intresse. Men vid de flesta af dessa möten har majoriteten anslutit sig till samma princip som den vid mötet i Helsingfors gynnade. Alltså: *ingen politisk rösträtt för kvinnorna, innan männens närvarande rösträtt blifvit utvidgad.*

Trots den politiska omogenhet och det beroende af männens åsikter som denna ståndpunkt utvisar, äro rösträttsmötena hösten 1904 i Finland likväl ett tecken, att de finska kvinnorna i vida kretsar börja komma till insikt af rösträttens vikt och betydelse.

I dag har Unionen offentliggjort ett på dess senaste möte fattadt beslut om petitioner såväl om »rösträtt och valbarhet för kvinnor enligt samma grunder som gälla för män», som »om aflägsnande af de hinder, som gällande civilrättsliga lagar ställa i vägen för politisk rösträtt och valbarhet åt de gifta kvinnorna».

Helsingfors den 18 november 1904.

Alexandra Gripenberg.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundets 20-årsmöte.

Som på annat ställe i föreliggande häfte meddelats, har F. B. F:s styrelse, med anledning af de 20 åren som tilländalupit sedan Förbundets stiftande, till sina ombud i landsorten utsändt en inbjudan till ett möte i Stockholm den 12—14 nästkommande januari.

Inbjudningen, som innehåller en motivering af styrelsens beslut angående sammankallandet af ifrågavarande möte, uppmanar sina ombud att före den 15 december inkomma med de förslag och önskemål, som kunna vara lämpliga till diskussionsämnen. För att bereda så många som möjligt af i landsorten bosatta förbundsmedlemmar tillfälle att hörsamma inbjudningen, skall man hos järnvägsstyrelsen begära nedsättning i biljettpris för mötesdeltagarne.

Programmet, som icke i sin helhet ännu blifvit fastslaget, är förslagsvis uppställt sålunda: Mottagningssamkväm med redogörelse för Förbun-

dets 20-åriga verksamhet. — Föredrag om kvinnans rättsliga ställning. — Föredrag och öfverläggning angående förslag till utvidgad verksamhet af F. B. F., särskildt inom landsorten. — Öfverläggningar angående af ombuden framställda önskemål eller spörsmål. — Tillfälle till beseende, under sakkunnig ledning, af sociala och filantropiska företag.

*

En skrifvelse till Kungl. Generalpoststyrelsen

har af Förbundet utsändts med följande lydelse:

Fredrika-Bremer-Förbundet, som har till ändamål att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande bland annat i socialt och ekonomiskt afseende och som sökt förverkliga detta sitt ändamål jämväl i afseende å de i statens tjänst anställda kvinnorna, har af sådan anledning med uppmärksamhet följt den kvinliga posttjänstepersonalens sträfvan till förbättrad ställning i fråga om rätt till uppflyttning i högre lönegrad och befordran öfver hufvud.

Förbundets styrelse har sålunda ur till buds stående källor gjort sig underrättad om de grundsatser, som äro gällande för befordringsväsendet rörande kvinliga postexpeditörer, huru dessa grundsatser under senare åren tillämpats af Kungl. Generalpoststyrelsen och åtskilliga andra förhållanden, som synts styrelsen vara af beskaffenhet att kunna inverka på bedömandet af frågan om sagda personals rätt och ställning i förevarande afseende, och har styrelsen på grund af hvad densamma härvid erfarit och i betraktande af förbundets ofvanberörda ändamål ansett sig böra söka utverka den förbättring i de kvinliga posttjänstemännens ställning, som är förenlig med gällande bestämmelser. I sådant afseende och med den lifligaste förvisning att Kungl. Generalpoststyrelsen skall behjerta ej mindre det från humanitär synpunkt sedt billiga än äfven det rättsligen befogade i de önskemål, för hvilka styrelsen härigenom gör sig till målsman, vågar styrelsen vördsammast begära Kungl. Generalpoststyrelsens uppmärksamhet för följande framställning i ämnet:

Genom beslut af konung och riksdag inrättades år 1899 två nya lönegrader för postexpeditörer, nämligen en 3:e och en 4:e lönegrad. Af statsmakterna uttalades i sammanhang härmed, att dessa tvänne lönegrader hufvudsakligen voro afsedda för kvinliga postexpeditörer. Vid omreglering af postverkets stat år 1902 har enahanda uttalande blifvit gjordt såväl i riksdagens skrifvelse därom som i K. m:ts däraf föranledda bref till generalpoststyrelsen.

Beträffande 2:a lönegraden finnes visserligen icke något sådant uttalande gjordt, ej håller innehålla författningarna något, som i fråga om denna lönegrad ens likställer kvinliga postexpeditörer med deras manliga kamrater, men å andra sidan äro ej enligt gällande föreskrifter kvinnor fullständigt uteslutna från möjligheten att befordras till sagda lönegrad. Tvärtom kan enligt nya löneregleringen för postverket kvinlig postexpeditör, då särskilda anledningar finnas, undantagsvis uppflyttas i 2:a lönegraden.

Enligt hvad Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse inhämtat, har sedan början af år 1900 ingen kvinlig postexpeditör befordrats till 2:a lönegraden,

endast 6 kvinnor hafva sedan år 1900 uppflyttats från 4:e till 3:e lönegraden samt ingen kvinna direkt placerats i 3:e lönegraden, hvaremot närmare ett 60-tal män befordrats till denna 3:e, hufvudsakligen för kvinnliga postexpeditörer afsedda lönegrad, däraf ojämförligt de flesta direkt.

Med skäl synes kunna sättas i fråga, huruvida vid berörda befordringar de kvinnliga posttjänstemännens rätt och intressen blifvit beaktade i den utsträckning som ofvan angifna befordringsgrundsatser gifva vid handen och huruvida de icke blifvit tillbakasatta till sina manliga kamraters fördel. Om så är, måste detta förhållande varit dem så mycket tyngre att bära, som i täflan mellan kvinnliga och manliga posttjänstemän om ifrågavarande befordringar de kvinnliga i regeln varit öfverlägsna i fråga om tjänstear och i afseende på kvaliteten af sin tjänstgöring i allmänhet icke erhållit sämre vitsord än sina manliga medsökande.

Då det, enligt hvad som uppgifvits för styrelsen, bland den kvinnliga posttjänstepersonalen antagits, att den för dem obestriddigen ofördelaktiga tillämpning af gällande befordringsgrundsatser, som sedan början af år 1900 ägt rum, varit betingad däraf, att generalpoststyrelsen funnit sig böra främja vissa tillfälliga intressen för verket eller någon grupp af dess personal, har den kvinnliga posttjänstepersonalen, med förhoppning att de omständigheter, som sålunda varit bestämmande för generalpoststyrelsen vid senare årens utnämningar, varit af öfvergående natur, vågat med lifvigaste förväntningar motse nu stundande massutnämning, i den mån berörda personal vore af densamma intresserad.

Med hänsyn härtill och under åberopande af hvad styrelsen här ofvan anført, vågar styrelsen vördsammeligen hemställa huruvida icke vid nyssnämnda väntade stora utnämning inom postverket de af statsmakterna angifna befordringsgrundsatserna må kunna i större utsträckning än tillförene skett tillämpas i enlighet med den uppfattning af densammas innebörd, som styrelsen här ofvan framlagt.

*

Kvinnan i statens tjänst.

För att utröna i hvilken utsträckning kvinnor äro anställda i statens tjänst samt för att erhålla en öfverblick af de kvinnliga tjänsteinnehafvarnas ställning och lönevillkor, har Förbundet tillställt statens ämbetsverk ett frågocirkulär. Hufvudpunkterna i detta cirkulär, hvilket innehåller 9 frågor, röra de i de respektive ämbetsverken tjänstgörande kvinnliga biträdenas: nuvarande anställning; uppgift å arbetets art; arbetstidens längd; aflöningen och beräkningen därför; semester etc. Af svaren å dessa cirkulär hoppas Förbundet kunna få till stånd en statistisk utredning, rörande här berörda arbeterskors förhållanden, liknande dem som erhållits beträffande andra kategorier af arbetande kvinnor.

*

Kvinnliga kontoristföreningen

är namnet på en af vår hufvudstads yngsta kvinnoassociationer, men som oaktadt sin ungdom nått en ganska betydande utveckling. Den har nämligen, något som icke hör till det vanliga, redan fått eget tak öfver hufvudet, alltså vunnit en fast centralpunkt, hvarifrån den kan sprida sina verknin-

gar till vida kretsar och samla sina medlemmar kring hvad man kan kalla en hemlik härd. — För utomstående intresserade var söndagen den 20 november tillfälle beredt att taga den kvinnliga kontoristföreningens vackra och rymliga hem, N:r 8 Järnvägsgatan, i besökande, då den nya lokalen invigdes med en angenäm fest, talrikt besökt af framför allt föreningens medlemmar, de flesta unga kvinnor anställda å banker, kontor och affärer i hufvudstaden, för hvilka de, tack vare en del arbetschefers frikostighet, prydligt utstyrda fyra rummen äro afsedda att vara en samlingsplats. — Detta betonades äfven af ordf. fröken K. Dahlberg, då hon bjöd de närvarande välkomna, samt af vice ordf. fröken A. Persson, i det varmhjärtade hälsningstal, hvarmed det nya hemmet förklarades öppnadt. Utom af riklig lekamlig förplägning bestods gästerna musikalisk sådan af mycket god beskaffenhet, och denna första samkvämsafton med sin glada stämning lofvade godt för de sällskapliga sammankomster, som under hemmets gästfria tak skola förena föreningens medlemmar.

Som bekant väcktes tanken på en kvinnlig kontoristförening på en af F. B. F:s samkvämsaftnar. Beslutet ang. föreningens stiftande fattades dock senare på ett af F. B. F. anordnadt möte den 9 juni 1903. Dess ändamål är att verka för inom handelsvärlden arbetande kvinnors sammanlutning samt för den kvinnliga handelskårens höjande i andligt och socialt hänseende. — Sedan denna junidag har den nybildade föreningen stadigt gått framåt och den räknar nu omkring 175 medlemmar; ett bevis därpå är som sagdt, dess inflyttning i eget hem, hvilket alltid står öppet för medlemmar och där de, som så önska, äfven hafva tillfälle intaga sina måltider.

*

Centralförbundet för socialt arbete (C. S. A),

har för några veckor sedan öppnat en social upplysningsbyrå med bibliotek, Lästmakaregatan 6. Lokalen består af läsrum, mottagningsrum och expeditjonsrum. I läsrummet finnas till de besökandes tjänst ett 40-tal in- och utländska sociala tidskrifter, sociala uppslagsböcker, riksdags- och kommunaltryck samt en samling böcker och skrifter i olika sociala frågor. Biblioteket är öppet för allmänheten kl. 12—3 e. m. alla hvardagar, samt dessutom lördagar 6—8 e. m. Tillträde till biblioteket är fritt och förfrågningar till upplysningsbyrån besvaras gratis.

Med anledning af byråns öppnande har C. S. A. utsändt ett litet prydligt utstyrdt häfte innehållande »Meddelanden» från C. S. A. Förutom upplysningar om föreningens stadgar och verksamhet innehåller äfven det lilla häftet korta redogörelser för alla de föreningar, som anslutit sig till C. S. A. Dessa föreningar äro: Centralstyrelsen för Stockholms skolfolkolonier, Folkbildningsförbundet, Fredrika-Bremer-Förbundet, Frisinnade Klubben, Föreningen Hem för arbeterskor, F. V. O., Kooperativa förbundet, Nykterhetsfolkets i Stockholm Centralförbund, Stockholms allmänna kvinnoklubb, Stockholms allmänna skyddsförening, Stockholms Distriktsloge af I. O. G. T., Stockholms studenters nykterhetsförbund, Studenter och arbetare, Sveriges kvinnliga fredsförening, Sällskapet för befrämjande af förädlade ungdomsnöjen samt Tekniska högskolans elevkår.

*

Holmqvists
Handelsinstitut
Göteborg,

är afgjordt Västra Sveriges största fullständigaste och mest renommerade på området. 20 arbetsåret. 12 speciallärare. Års- och terminskurser. Inträde den 22 Augusti och 16 Januari. I språkafdelningen förstärkta lärarekrafter; äfven utlänningar. Kontorister och affärsbiträden, äldre och yngre, kunna erhållas. Holmqvists skrifmetod är landets mest spridda och af staten antagen som normalmetod. Begär program.

FILIP HOLMQVIST,

Öfverlärare vid Tekniska skolan i Stockholm, lärare vid Chalmerska institutet, ledamot af Sv. Revisorsamfundet.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS.! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrant och af bästa material. ☛

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 DROTTNINGATAN 52.

Bikupan,

21 Klaraberggatan 21.

Svenska fruntimmersarbeten: Hemväfda Gardiner, Nationaldräkter. Broderier, stickade och virkade arbeten, glöddritade artiklar, träsniderier, Dockor, Lampskärmar, Barnkläder, Förkläden, Mössor, Askar med modeller för »baby»-utstyrslar, Lappskor m. m.

Beställningar mottagas på Linneutstyrslar och alla slags fruntimmersarbeten. Märkning med broderi och bläck utföres.

Broderade remsor.

Knypplade och virkade Spetsar finnas på lager.

Rekvisioner från landsorten expedieras skyndsamt och omsorgsfullt. Allm. Tel. 51 65.

Anmälan.

Dagny utkommer **1905** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen i Paris 1902 det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj, och detta i sin egenskap af »antiseptiskt munvatten» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,

H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:

Tunnelgatan 25.

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.